

tiqui philosophi species rerum naturalium non dicebant procedere ab aliquo intellectu, sed eas provenire a casu. Et quia considerabant quod verum importat comparationem ad intellectum, cogebantur veritatem rerum constituere in ordine ad intellectum nostrum ». Et recentiores assertores veritatis relativae ii sunt praecipue, qui, iuxta principia pantheistica, affirmant mentem nostram res cognoscendo, easdem creare!

157. III. Potest absurdita theoria de veritate mutabili ex falsis consectarii refutari. Nam — 1) dicit ad absolutum scepticismum. Etenim, si nullum obiectum uti in se est attingimus, si rerum habitudines non cognoscimus sicut revera se habent; omnes notiones nostrae mutabiles sunt, ita ut quae modo vera existimamus decursu temporis merito falsa inveniantur. Ergo prudenter agimus, si nihil nunc habeamus ut certum, sed de omnibus dubitemus. Ac certe tristis experientia confirmat illationem, ad quam ex adversariorum principiis ratiocinando devenimus. Generalis enim scepticismus eorum omnium animum occupat, qui rationis iuram extulere; atque de praecipuis veritatibus religiosis, de Dei personalis existentia, de animae humanae immortalitate dubitant; imo de ipsis primis principiis, sicut de principio contradictionis.

2) Imo dicit ad *nullismum*. Quod iam notaverat S. Augustinus, qui (Sol. I. 2. c. 5. n. 8.) scribit: « A. Verum est quod ita se habet, ut cognitori videtur, si velit possitque cognoscere. — R. Non erit igitur verum quod nemo potest cognoscere. Deinde si falsum est quod aliter, quam est, videtur, quid si alteri videatur hic lapis, lapis; alteri lignum; eadem res et falsa et vera erit? » Et (n. 7.): « At si dicis nihil esse verum, non times, ne sequatur, ut nihil sit per se? Unde enim lignum est hoc, inde etiam verum lignum est. Nec fieri potest, ut per seipsum, idest sine cognitore, lignum sit, et verum lignum non sit ».

ARTICULUS OCTAVUS

Notarum revelationis indoles et necessitas adumbratur.

158. Demonstrata possibilitate, imo morali necessitate divinae revelationis, inquirendum iam est, an et quomodo possit cognosci, alicui doctrinae divinam competere originem, seu aliquam religionem esse vere divinitus revelatam. Inquirentes autem modum quo nobis constare potest divinae revelationis existentia, eo ipso investigamus media, per quae ad huiusmodi cognitionem pervenire possimus. Media haec dici solent *notae* revelationis, quum ipsa divinam revelationem manifestent; dicuntur etiam *criteria* revelationis, quatenus ex iis dijudicatur et discernitur vera revelationis; vel etiam vocantur *motiva credibilitatis*, quia ipsorum ope factum revelationis redditur evidenter credibile; adeoque certo innotescit, veritates ipsas revelatas omnino admittendas esse.

159. *Necessitas cognoscendi, et quidem cum certitudine factum revelationis facile ab omnibus intelligitur.* Si enim Deus quidquam revelat, firma fides ei est adhibenda, uti ostendimus in tract. *de Virtutibus* (n. 1029. seqq.). Sed irrationabiliter aliquid crederetur assensu firmo et irreformabili tamquam divinitus revelatum, si aliquod esset dubium de ipsa revelatione. Ergo necesse est ut cum certitudine constet ipsa revelationis. Hinc inter propp. damnatas ab Innocentio XI., est XXV. quae sic sonat: « Assensus fidei supernaturalis, et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis; imo cum formidine, qua quis formidat, ne non sit locutus Deus ». Et S. P. Pius IX. (*Encyclica Qui pluribus*, 3. Nov. 1846.) docet: « Humana quidem ratio, ne in tanti momenti negotio decipiatur et erret, divinae revelationis factum diligenter inquirat oportet, ut *certo sibi constet Deum esse loquutum*, ac eidem, quemadmodum sapientissime docet Apostolus, rationabile obsequium exhibeat ». Quae iam docuerat D. Thomas (c. g. I. 3. c. 154.), dicens: « Quia sermo propositus

confirmatione indiget ad hoc quod recipiatur, nisi sit per se manifestus, ea autem quae sunt fidei sunt humanae rationi immo-
nifesta, necessarium fuit aliquid adhiberi quo confirmaretur sermo
praedicantium fidem. Non autem confirmari poterat per aliqua
principia rationis per modum demonstrationis, quum ea quae sunt
fidei rationem excedant. Oportuit igitur aliquibus indicis confir-
mari praedicantium sermonem, quibus manifeste ostenderetur hu-
iusmodi sermonem processisse a Deo ». Sed haec innuisse sufficiat;
siquidem ea diserte demonstravimus in tract. *de Virtutibus In-
fusis* (disp. 3. art. 8.).

160. Ex his facile infertur *dari posse aliqua media revela-
tionis certo cognoscendae*; atque hanc possibilitatem negare idem
tandem esse ac negare possibilitatem revelationis ipsius. Si enim
nullum esset medium quo certo credibilis reddi posset revelatio,
numquam posset homo firmiter credere Deo loquenti: repugnaret
autem divinae sapientiae veritates alias sua locutione nobis man-
ifestare, si impossibile nobis esset illis mente adhaerere; sicut
frustra, adeoque insipienter ageret qui sermonem suum dirigeret
ad surdum, qui nullo modo audire aut percipere posset quae alter
profert.

161. Re quidem vera, si facta hypothesi revelationis, nullum
suppetere posset medium ad eius cognitionem certo ducens, unum
ex his duobus concedendum esset: vel parvi referret utrum homo
crederet aut non crederet Deo loquenti; vel parvi referret utrum
rationabiliter crederet aut secus. Iamvero primum, uti modo recon-
lebamus, aperte repugnat; alterum vero evidenter irrationaliter
apparet; eo vel magis, quod ex eo sequeretur posse hominem in-
differenter amplecti unam vel alteram religionem, cum hoc erro-
neum ac impium iam demonstratum sit contra *indifferentistas
relativos*.

162. Sane proprium est divinae providentiae, ut res omnes ad
suos fines ducat per media conformia earum naturae; si ergo facta
hypothesi revelationis, tenetur homo credere Deo loquenti, oportet
ut Deus iis mediis ducat hominem ad credendum quae conformia
sunt rationali naturae. Sed rationalis naturae est rationabiliter
credere; neque rationabiliter crederet esse divinitus revelatum
absque sufficienti motivo factum revelationis confirmante. Ergo

adesse debent huiusmodi motiva, nec possunt divinae providentiae
deesse. Huc ergo facit illud B. Petri (I. Pet. III. 15.): « parati
semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae
in vobis est, spe ». Ac pari ratione Apostolus (Rom. XII. 1.) ait:
« *rationabile obsequium vestrum* ». Unde etiam Conc. Vaticanum
(Const. *Dei Filius*, cap. 3.) testatur, Deum voluisse, ut « *fidei
nostrae obsequium rationi consentaneum esset* »; et « *fidei assen-
sum nequaquam esse motum animi caecum* » — Cf. quae diximus
in tract. *de Virtutibus Infusis* (n. 677. seqq.).

163. His itaque in tuto positis, superest inquirendum, quaenam
sunt media, seu *criteria* quibus divina revelatio certo discerni
possit. Deistae saeculi xvii. et xviii., uti Herbert, Toland, Dodwel,
Rousseau, etc., sicut plerique nostri temporis rationalistae, qui
revelationis nomen adhuc retinent, censem unicum medium diu-
dicandi divinam originem doctrinae, quae exhibetur uti revelata,
esse eius *conformatitatem cum principiis rationis*. Quod criterium
dignum omnino est rationalistis. Etenim — 1) conformitas
alicuius doctrinae cum principiis rationis ostendit quidem, eam
esse veram; at nullo modo demonstrat eam esse revelatam, si
verum est quod ratio potest per suas vires quidquam veri cognoscere: revelatio est factum, quod testibus indiget ut verum pro-
betur — 2) Hoc rationalistarum criterio deberet excludi quaelibet
doctrina mysteria continens; nequit enim ratio positive demon-
strare conformitatem mysteriorum cum principiis naturali lumine
notis — 3) Eodem criterio excludenda esset veluti a priori quaelibet
revelata doctrina exhibens religionem vere supernaturem;
haec enim mentis aciem excedit. Unde, uti paulo ante adivimus
a D. Thoma (c. g. l. 3. c. 154.): « Non autem confirmari poterat
(sermo praedicantium fidem) per aliqua principia rationis per
modum demonstrationis, quum ea quae sunt fidei rationem ex-
cedant »; et subdit confirmatam fuisse revelationem christianam
« dum praedicantes talia operarentur, sanando infirmos et alias
virtutes operando, quae non posset facere aliis nisi Deus. Unde
Dominus, discipulos ad praedicandum mittens, dixit: Infirmos
curate, mortuos suscite, leprosos mundate, daemones eiicite,
Matth. X. 8.; et dicitur: illi autem profecti, praedicaverunt ubique,
Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis,

Marc. XVI. 20. » . — 4) Mirum videri posset, rationalistas criterium revelationis quaerere, cum revelationem omnem respuant; sed quemadmodum abutuntur vocabulo revelationis (n. 102.); ita tale assignant revelationis criterium, ut eo semel admissio, nihil aliud credi possit nisi quod *ex intrinsecis causis* demonstratur esse verum: quem errorem refutavimus in tract. *de Virtutibus Infusis* (n. 1045. seqq.).

164. Pluribus Protestantibus nullum aliud est criterium certo dignoscendi revelatae doctrinae divinam originem, praeter revelationem ipsam; putant nempe revelationem interius fieri ac immediate unicuique, adeoque unumquemque habere illud quod vocant spiritus testimonium. Alii vero non agnoscent, nisi *instinctum* quemdam, quo quis impellitur ad credendum, quin sit ulla obiectiva ratio manifestans credibilitatem revelationis. Hos etiam errores refutavimus in tract. *de Virt. Infusis* (n. 706. seqq.).

165. His ergo sepositis, ut vera doctrina hac in re intelligatur, notandum est imprimis, ex criteriis revelationis alia esse *negativa, positiva* alia. Negativa dicuntur ea, quae si desint alicui doctrinae, illico concludi potest, eam *non esse divinitus revelatam*; si vero adsint, argui quidem potest, eam *posse esse revelatam*, sed nondum constat eam *esse revelatam*. Positiva autem criteria ea dicuntur, quae si inveniantur in aliqua doctrina, irrefragabile exhibent testimonium divinae illius doctrinae originis — Iterum ex criteriis revelationis, alia sunt *intrinseca*, alia *extrinseca*. Intrinseca sunt illa, quae veluti intrinsecus inhaerent ipsi doctrinae, ita ut recte illam consideranti statim appareat ut divina. Extrinsica vero sunt ea, quae ab ipsa doctrina distincta, extrinsecus ei superveniunt, tamquam externum testimonium illius divinam originem confirmans.

166. Porro inter criteria *negativa* praecipuum est conformitas doctrinae, quae revelata exhibetur, cum principiis rationis; seu — 1) si aliqua doctrina, quae dicitur revelata, quidquam continet evidenter repugnans certis et evidentibus principiis rationis, illico merito statuitur eam *non esse revelatam*: Deus enim qui revelat, ipse auctor est luminis naturalis; nec potest auctor Veritatis seu Veritas substantialis sibi met ipsi contradicere. Cf. quae diximus in tract. *de Virt. Infusis* (n. 1073. seqq.) — 2) Pari ratione, si

doctrina, quae dicitur divinitus revelata, quidquam continet evidenter repugnans sive certis et evidentibus principiis moralitatis, aut verae hominis felicitati, prout haec ex lumine rationis certo evidenter innotescit; illico concludi debet eam *non esse revelatam*: Deus enim, qui sanctitas est, nequit quidquam proponere sanctitati repugnans; nec, hominem ad veram felicitatem dirigen, quidquam docere quod eidem obstet — 3) Pari ratione, si diversa capita ipsius revelatae doctrinae evidenter inter se pugnant, statim iudicatur eam doctrinam *non esse a Deo*: haec enim contradictio, sicut praecedentes, in Deum refunderetur auctorem — 4) Cum proportione modus, quo aliqua doctrina dicitur ex revelatione propaganda, exhibere potest criterium negativum: si, ex. gr., deberet propagari, vi aut fraude, merito diceretur illam non esse revelatam.

167. Quoad hoc criterium haec adnotare praestat: 1) Criterium conformitatis doctrinae revelatae cum principiis rationis non est *per se* necessario adhibendum. Neque enim est necessarium ut doctrinis revelatis adhaeramus, cum iis adhaerendum sit non propter intrinsecam earum evidentiam, sed propter auctoritatem Dei revelantis, si semel constiterit, eum revelasse; neque est necessarium ut rationabiliter assentiamur; nam rationabilis est noster assensus, si, intrinseca veritate doctrinae non perspecta, adest sufficiens testimonium quod ea sit a Deo. Cf. quae tradidimus in tract. *de Virt. Infusis* (n. 1045. seqq.) — 2) Imo idem criterium non nisi raro cum fructu et absque periculo adhiberi potest; tum quia revelatio continere potest mysteria; tum etiam quia, quoad ipsas veritates rationi non impervias, iisdem fere laborat incommidis, ac humana ratio sibi absque revelatione relictia. Unde in tract. *de Virt. Infusis* (n. 1027.) ostendimus, in inquisitione revelationis, investiganda potius esse testimonia, quibus factum revelationis nititur, quin instituatur philosophica veritatum, quae revelatae dicuntur, disquisitio — 3) Hinc, uti satis ab initio innuimus, usui esse potest hoc criterium, quando statim apparet evidens contradictio doctrinae, quae dicitur revelata, cum *evidentibus* principiis rationis, moralitatis, etc.; et tunc *per se* non habet nisi vim *negativam*. Hinc merito ope huius criterii antiqui Ecclesiae Patres et Apologetae ostendebant gentilibus, eorum reli-

gionem non esse divinae originis, cum **immania** crima per eam sancirentur: sicut etiam nunc, ope eiusdem criterii, facile ostendi potest mahemedismum, budhismum esse falsas religiones.

168. Ad criterium revelationis *positivum* et *intrinsecum* revocari solet sublimitas, pulchritudo, harmonia **doctrinae** quae dicitur revelata. Quando enim tanta est illa sublimitas et harmonia, ut inspectis viribus humanae rationis, certo **innotescat**, praecomen talis doctrinae non potuisse a se illam invenire, nec ab aliis hominibus illam ediscere; merito concluditur eam accepisse a Deo extraordinario ac supernaturali modo illam **communicante**. Hinc huiusmodi criterium proprie revocatur ad unum ex criteriis extrinsecis, de quibus mox dicemus. Adverte **interim**, excellentiam ac sublimitatem doctrinae inservire quidem **confirmandae** fidei eorum qui iam credunt, aut iam aliis motivis **comprobatae**; sed parum esse aptum atque commodatum ad veram **revelationem** inveniendam; nam nonnisi paucorum ingenium **ita** est excultum, ut possit diversa doctrinae capita rite expendere, atque invicem comparare, ut totius revelationis sublimitatem et **harmoniam** admiretur; tum quodammodo subiectivum est et **ambiguum** idem criterium, cum difficile sit determinare sublimitatis **gradum** qui ad rem conficiendam requiritur, et plura quae aliquibus sublimia apparent, aliis, urgentibus praesertim passionibus, sint contemptui; praesertim vero quando in eadem doctrina **mysteria** inveniuntur: tunc enim verificari potest illud Apostoli (I. Cor. I. 18. seqq.): « Verbum enim crucis, pereuntibus quidem **stultitia** est: iis autem qui salvi flunt, id est nobis, Dei virtus. **Scriptum** est enim: perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conqueritor huius saeculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huins mundi? Nam **quia** in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum; placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes. Quoniam et Judaei signa petunt, et Graeci sapientiam **quaerunt**; nos autem praedicamus Christum crucifixum: Judaeis **quidem** scandalum, Gentibus autem stultitiam; ipsis autem **vocatis** Judaeis, atque Graecis, Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam ».

169. Quare criteria revelationis *positiva sunt* praincipue *extrinseca*, quae facta sunt quaedam sensibilia **omnium** captui accom-

modata, atque ad miracula et prophetias reducuntur. Unde Christus Dominus ipse dixit (Jo. XV. 24.): « Si opera non fecisset, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent ». Et Conc. Vat. docuit (Const. *Dei Filius*, cap. 3.): « Ut... fidei nostrae obsequium rationi consentaneum esset, voluit Deus cum internis Spiritus Sancti auxiliis externa iungi revelationis suae argumenta, facta scilicet divina, atque imprimis miracula et prophetias, quae cum Dei omnipotentiam et infinitam scientiam luculenter monstrant, divinae revelationis signa sunt certissima et omnium intelligentiae accommodata. Quare tum Moyses et prophetae, tum ipse maxime Christus Dominus, multa et manifestissima miracula et prophetias ediderunt; et de Apostolis legimus: illi autem profecti praedicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis. Et rursum scriptum est: Habemus firmorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes quasi lucernae lucenti in caliginoso loco ».

170. Nos auctoritate praesertim confecimus (*de Virt. Infusis*, n. 700. seqq.), revelationem christianam (quam unice veram demonstrabimus) credibilem fieri debere miraculis aliisque externis signis. Nunc vero debemus intimam miraculi ac prophetiae naturam serutari; ut patefiat intrinseca, quam habent, vis probandi divinam originem doctrinae, in cuius confirmationem eduntur.

ARTICULUS NONUS

Utrum miracula sint possibilia.

§ I.

Germanus conceptus miraculi declaratur.

171. Neminem latet, rationalistarum opus late nunc esse per orbem diffusum; illudque eo tendere, ut naturam rationemque nostram ita extollat, ut quidquid supernaturale sapit, penitus reiciat. Nemo ergo mirabitur si omni vi contendunt non modo existentiam ac cognoscibilitatem miraculi, sed ipsam eius possibili-